

УДК 634.836.12:631.524

*І.А. Ковальова, д-р с.-х. наук,
Л.В. Герус, д-р с.-х. наук,
О.В. Салій, канд. с.-х. наук,
О.Г. Івашко, в.о. зав. лабораторії*

Національний науковий центр
«Інститут виноградарства та виноробства ім. В.Є. Таїрова»
e-mail: helena_saliy@ukr.net

ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОРТУ СУХОЛИМАНСЬКИЙ БІЛИЙ ТА ЙОГО КЛОНІВ В УМОВАХ ПІВДНЯ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлено результати багаторічного вивчення клонів сорту Сухолиманський білий. Клони виділені в Херсонській області методом індивідуального відбору та досліджувалися в умовах півдня Одещини.

За результатами вивчення 13 клонів сорту Сухолиманський білий виділено чотири високопродуктивних та високоякісних клонів 89162, 81123, 80121, 41111.

Ключові слова: виноград, клонова селекція, клон, продуктивність, якість.

Вступ. Сорт Сухолиманський білий у наш час заслуговує на особливу увагу. Сорт створений співробітниками «Інституту виноградарства та виноробства імені В.Є. Таїрова» ще у 1949 році. Цей український сорт має право на таку ж перспективу поширення, як і Одеський чорний. Сорт Сухолиманський білий, *V. Vinifera L.*, внутрішньовидового походження, що зумовлює високий рівень прояву ознак якості. Разом з тим цей сорт проявляє підвищений, порівняно з європейськими сортами, адаптаційний потенціал в умовах південних областей України. В Одеської області дозрівання сорту Сухолиманський білий настає наприкінці другої – на початку третьої декади вересня. Грона середні циліндро-конічні, зазвичай з крилом, ягода середньої величини, кругла, зеленувато-жовта, покрита слабким пруйном. Шкірочка тонка, але міцна, м'якоть соковита, а смак гармонійний з оригінальним сортовим ароматом. Цукристість ягід під час збору становить у середньому 180-200 г/дм³, а кислотність від 8 г/дм³. Урожайність сорту – 10-12 т/га. Сорт Сухолиманський білий використовується для приготування легких столових та напівсолодких купажних вин, а також шампанських виноматеріалів з незвичайним оригінальним букетом. Біле столове вино, вироблене з сорту Сухолиманський білий відрізняється світло-солом'яним забарвленням, яскравим сортовим букетом з квітковими тонами та легким свіжим смаком.

Перші виділення з клонового відбору сорту Сухолиманський білий почали проводити в 1970 році [1]. Багаторічна селекційна робота співробітників ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова» підтверджена виділенням із промислових насаджень Одеської області, у ДП «ДГ «Таїровське», трьох клонів сорту: Сухолиманський білий 1632, Сухолиманський білий 244 та Сухолиманський білий 5110 [2]. Усі відібрані клони відрізняються від базового сорту не тільки високою та стабільною врожайністю, а й характеристикою своїх винних профілів. Кущі клонів однорідні, сильнорослі, вирівняні за продуктивністю. Грона циліндричної форми з крилом, містять незначне горошіння, ягода зеленувато-жовта. Ароматичні профілі клонів сорту Сухолиманський білий мають різні характеристики. Так клон 1632 має квітково-медові тони в ароматі, клон 244 – квітково-духмяний аромат, а клон 5110 багатий квітково-ванільним ароматом.

Мета, методика та матеріали

Індивідуальний відбір клонів проводився з метою виділення нових перспективних клонів сорту Сухолиманський білий, стабільних за продуктивністю та стійких до стресових факторів зовнішнього середовища з високою врожайністю та багатограним профілем виноматеріалів, що виготовлені з них.

Дослідження з клонової селекції технічних сортів винограду виконувалися відповідно до розробленої методики проведення НДР, з використанням методичних підходів, визнаних у міжнародній практиці, методики прийнятих у виноградарстві та методики клонової селекції ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова» (Ялта, 2004). Проведення відбору відбувалося згідно з методичними рекомендаціями Лазаревського М.А. з клонової селекції з доповненням Комарової О.С. та Панасевич К.О. [3-6].

Робота з 2007 року з фітосанітарної та клонової селекції сорту Сухолиманський білий була проведена на промислових насадженнях АФ «Білозерський» Херсонської області, вона дала можливість виділити понад 100 клонів сорту, з яких розмножені та пройшли повне випробування 13 клонів другого вегетативного покоління. Закладка насаджень відбулася в 2012 році за схемою посадки 3x1,5 м. Підщепа Рипарія x Рупестріс 101-14, клон 4923. Формування – двоплечий горизонтальний кордон висотою 80 см.

Результати досліджень

Вивчення клонів сорту Сухолиманський білий у середньому за 2021-2024 рр. показали, що перебіг фенологічних фаз не мав суттєвих відмінностей. За показниками продуктивності більшість клонів між собою мали достовірні відмінності (табл. 1).

Таблиця 1

Агробіологічна характеристика клонів сорту Сухолиманський білий П₁, другого вегетативного покоління, середнє за 2021-2024 роки досліджень

№ п/п	Сорт	Навантаження								
		вічками			пагонами			суцвіттями		
		всього, шт.	розвинених, шт.	% розвинених	всього, шт.	плодовими, шт.	% плодових	кількість, шт.	K1	K2
1	Сухолиманський білий, 80121	42,5	29,0	67,5	30,5	20,0	53,2	36,3	1,3	1,6
2	Сухолиманський білий, 81123	56,8	39,6	69,7	40,7	24,7	48,2	32,9	1,0	1,5
3	Сухолиманський білий, 89162	40,0	31,2	79,0	32,5	23,4	64,8	40,8	1,4	1,8
4	Сухолиманський білий, 40151	42,3	31,4	74,1	32,7	20,3	55,1	34,1	1,0	1,6
5	Сухолиманський білий, 4871	51,4	35,1	68,6	36,1	21,6	50,1	33,3	0,9	1,5
6	Сухолиманський білий, 29141	46,8	31,2	66,7	28,3	17,8	42,0	27,9	1,0	1,5
7	Сухолиманський білий, 55221	58,3	36,2	62,0	37,5	28,0	60,8	51,7	1,2	1,6
8	Сухолиманський білий, 41111	47,1	32,5	69,8	31,7	20,1	61,9	40,5	1,0	1,6
9	Сухолиманський білий, 55213	49,2	33,3	68,2	33,3	21,6	53,9	33,6	1,0	1,6
10	Сухолиманський білий, 41163	50,6	33,6	67,1	33,4	21,8	53,7	34,5	1,0	1,5
11	Сухолиманський білий, 55151	37,4	25,8	68,8	25,8	16,3	50,9	27,5	1,0	1,7
12	Сухолиманський білий, 54182	38,3	25,4	66,3	26,3	17,4	53,7	28,1	1,0	1,6
13	Сухолиманський білий, 3641	44,7	31,0	68,5	32,0	19,8	51,7	31,6	1,0	1,5
	Середнє по 13 клонах	46,6	31,9	69,0	32,2	21,0	53,8	34,8	1,0	1,6
	НСР₀₅				5,6			12,7		

На дослідних кущах розпустилося від 25,8 до 40,7 пагонів, з яких плодів становили від 42,0 до 64,8%. Кількість суцвіть складала 33,5 до 57,4 у середньому на кущ.

Коефіцієнт плодоношення знаходився у межах від 0,9 до 1,4, а коефіцієнт плодоносності від 1,5 до 1,8, що підтверджує високу потенційну продуктивність клонів.

За середньою масою грона виділилися клони 89162 (208,0 г) та 54182 (170,3 г) (табл. 2).
За масою 100 ягід – клони 80121 (236 г) і 54182 (214 г).

Таблиця 2

**Характеристика урожаю, клонів сорту Сухолиманський білий П₁,
другого вегетативного покоління, середнє за 2021-2024 роки досліджень**

№ п/п	Сорт, клон	Характеристика урожаю					Якість грона, % ураження		Якість соку	
		грон з куща, шт.	Маса урожаю з куща, кг.	типовість, %	середня маса грона, г.	середня маса 100 ягід, г	горошіння	гниль ягід	цукри, г/дм ³	кислоти, г/дм ³
1	Сухолиманський білий, 80121	35,2	5,4	86,0	157,3	236,0	3,1	5,0	174,0	7,2
2	Сухолиманський білий, 81123	36,0	5,5	90,4	168,5	202,0	1,9	4,8	186,0	7,3
3	Сухолиманський білий, 89162	37,3	7,7	97,4	208,0	203,7	1,4	1,0	186,0	7,4
4	Сухолиманський білий, 40151	28,5	4,4	94,1	162,2	191,7	1,3	4,9	191,0	6,5
5	Сухолиманський білий, 4871	27,3	4,4	86,0	169,8	200,7	1,3	2,5	183,0	6,8
6	Сухолиманський білий, 29141	29,7	4,0	88,5	136,2	172,7	2,5	4,7	181,0	6,0
7	Сухолиманський білий, 55221	33,5	4,5	85,6	136,0	183,5	1,8	5,5	182,0	6,4
8	Сухолиманський білий, 41111	30,5	5,0	93,1	159,1	201,0	1,3	1,8	189,0	6,3
9	Сухолиманський білий, 55213	29,9	4,5	89,5	152,7	189,9	1,6	3,9	185,2	6,4
10	Сухолиманський білий, 41163	30,2	4,5	88,6	150,7	189,5	1,7	3,7	184,0	6,4
11	Сухолиманський білий, 55151	25,5	4,1	90,0	162,2	188,8	2,0	5,8	191,7	6,4
12	Сухолиманський білий, 54182	24,5	3,8	85,9	170,3	214,3	1,4	1,8	196,5	6,0
13	Сухолиманський білий, 3641	27,8	3,9	92,9	153,9	204,3	2,0	1,7	190,0	6,3
	Середнє по 13 клонах	30,0	4,6	90,2	158,0	198,3	1,8	3,6	188,9	6,6
	НСР₀₅		1,2		27,1				13,3	

Урожайність клонів сорту Сухолиманський білий за схемою посадки 3x1,5 м у середньому за чотири роки становила від 3,8 до 7,7 кілограмів з куща. При цьому виділилися клони 89162 (7,7), 81123 (5,5), 80121 (5,4), 41111 (5,0). Найбільшою стабільністю за роками характеризувався клон 89162.

Пошкодження грон гниллю ягід у гроні становило від 1 до 5,8%. Найнижчий рівень ураження спостерігався у клонів 89162, що й вплинуло на збереження високої врожайності та якості.

Якісні показники більшості клонів сорту Сухолиманський білий відповідали вимогам для приготування білих сухих вин і знаходилися на рівні 174,0-196,5 г/дм³ загальних цукрів та 6,0 до 7,2 г/дм³ титрованих кислот.

Найвищий бал за результатами оцінювання за 8-бальною шкалою на дегустації одержав клон Сухолиманський білий 81123 – 7,85 бала. Дегустаційна оцінка виділила ще п'ять зразків – 86162, 80121, 41111, 40151, 54182, які отримали 7,8 бала на рівні з промисловою партією вина, виготовленого з сорту Сухолиманський білий, клон 244. При цьому за описом органолептичного профілю виноматеріалу 13 зразків характеризувалися як типові для сорту Сухолиманський білий, однак мали суттєві відмінності в ароматичному профілі та смаку.

Клон 81123 – колір зразка світло-солом'яний. Аромат квітково-плодовий приємний з медовими нотками, відчувається яскрава нота дюшесу. Смак середньої повноти з легкою мінеральністю. У клона 89162 відмічений світло-солом'яний колір вина, аромат літніх степових квітів з легким фруктовим шлейфом. Смак середньої повноти, свіжий. Клон 80121 – зразок світло-солом'яного кольору, аромат повний, з квітково-медовим ароматом. Клон 41111 сорту характеризувався світло-солом'яним кольором із золотистим відтінком з ароматом степових квітів та фруктовими нотками з ледь відчутним ароматом вошини.

Рис. 1. Сухолиманський білий, клон 89162 (Ссылка на рис?)

Висновки

1. Перенесення клонів сорту Сухолиманський білий з Херсонської області та вивчення їх П₁ в умовах Одеської області завершено успішно.
2. У результаті випробування клонів були відмічені відмінності сили росту кущів, розміру та маси грона, величини урожаю і стійкості до хвороб.
3. Органолептичні профілі вина з клонів сорту Сухолиманський білий мали значні відмінності, що зберігалися у межах клону по роках та були типовими для сорту.
4. Багаторічні дослідження з вивчення клонів сорту Сухолиманський білий завершилися виділенням чотирьох клонів найкращих за показниками врожайності та якості виноматеріалу (89162, 81123, 80121, 41111).
5. У наступні роки планується закладка другого покоління (П₂) перспективних клонів сорту Сухолиманський білий.

Список використаних джерел

1. Самборская А. К. Улучшающий отбор сорта Сухолиманский белый. *Виноградарство і виноробство*: міжвід. темат. наук. зб. К. : Урожай, 1976. Вип. 19.

2. Високоякісні вина України, перспективні клони сорту Сухолиманський білий. Ковальова І. А., Чисніков В. С., Мазуренко Л. С. та ін. *Виноградарство і виноробство: міжв. темат. наук. зб.* Одеса, 2013. Вип. 50. С. 119-122.
3. Лазаревский М. А. Изучение сортов винограда. Ростов : Всер. ИВиВ, 1962.
4. Лазаревский М. А. О методах клоновой селекции винограда. *Виноградарство и виноделие СССР*. 1956. № 8
5. Комарова Е. С., Панасевич Е. А., Кондрацкий А. А. Результаты сортоизучения винограда на Украине. К., 1962.
6. Методические рекомендации по агротехническим исследованиям в виноградарстве Украины / под ред. А.М. Авидзбы. Ялта, 2004.

*I. Kovalova, Dr of Agr. Scs, L. Herus, Dr of Agr. Scs,
O. Sali, PhD of Agr. Scs, O. Ivashko, acting head of the laboratory*

National Scientific Center "V. Ye. Tairov Institute of Viticulture and Winemaking"

MAIN VALUABLE CHARACTERISTICS OF THE SUKHOLIMANSKII BELYI VARIETY AND ITS CLONES CULTIVATED IN THE SOUTH OF ODESSA REGION

This article presents the results of long-term research on clones of Sukholimanskii belyi. These clones were chosen via individual selection in Kherson region and studied in the climate conditions of the south of Odessa region.

According to the results of this study, four highly productive and high-quality clones 89162, 81123, 80121, and 41111 were selected out of 13 clones.

Keywords: grapes, clonal selection, clone, productivity, quality.